

Geachte leden van de Tweede Kamer, geacht kabinet,

De trage uitvoering van het klimaat- en ecologisch beleid baart ons grote zorgen vanwege de impact op het maatschappelijk welzijn, waar wij als ambtenaren dagelijks aan werken. Op donderdag 24 oktober 2024 bleek uit het laatste rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) dat de door u vastgestelde Nederlandse klimaatdoelen voor 2030 op de huidige manier onhaalbaar zijn¹. Op dezelfde dag verscheen opnieuw een zeer zorgwekkend rapport vanuit de VN². De huidige mondiale koers komt uit op 2,6-3,1°C opwarming. De gevolgen bij de huidige 1,5°C opwarming zijn recent in onder meer Spanje en de Filipijnen nog weer gebleken.

Veel wetenschappers en maatschappelijke partners dringen al langer aan op meer urgentie en een rechtvaardige aanpak, net als ongeveer 4500 ambtenaren in een brandbrief³ vorig jaar. Toch zijn in het nieuwe regeerakkoord eerder voorgestelde maatregelen teruggedraaid zonder evenwichtige alternatieven. Dit is verontrustend, want het kabinet en de Tweede Kamer kunnen juist daadkracht tonen door effectieve maatregelen te nemen.

Voortdurende schendingen

De doelen op het gebied van klimaat en ecologie gaan direct over ons voortbestaan en dat van alle andere natuur. Ze gaan over de bescherming van onze rechtsstaat en de grondwettelijke zorgplicht van de overheid om mensenrechten en de natuur te beschermen en zijn geborgd in de Europese en Nederlandse Klimaatwet. Het niet halen van de doelen betekent voor een groot deel van de ondertekenaars van deze brief ook een voortdurende schending van onze ambtseed, iets waarvoor wij u als werkgever aanspreken en verantwoordelijk houden. De klimaatcrisis is merkbaar in ons werk. We zien ons dus (opnieuw) genoodzaakt om op deze ongebruikelijke manier in actie te komen.

We roepen u in deze brief op te voorkomen dat de rechter opnieuw moet ingrijpen om de wettelijk vastgelegde klimaatdoelen te halen door de komende maanden zelf urgente maatregelen te nemen:

- *Stel de natuur centraal door een versnelde implementatie van de Natuurherstelwet, een versterkte inzet op het verbeteren van de biodiversiteit en het halen van de KRW-doelen voor 2027.*
- *Zet bovenal voor alle sectoren veel sterker in op energie- en grondstoffenbesparing en het principe van de vervuiler betaalt. Ontzie daarbij huishoudens zoveel mogelijk.*
- *Voer grote ingrepen door in de industrie- en elektriciteitssector, zoals bijvoorbeeld versnelde afbouw van de energie-intensieve fossiele basisindustrie (inclusief fossiele subsidies) en directe sluiting van de resterende kolencentrales (inclusief uit markt nemen van hun CO₂-rechten).*
- *Stel binnen de Nederlandse en (in overleg) Europese Klimaatwet een individuele reductieplicht (scope 1, 2 en 3) in voor alle fossiele bedrijven in lijn met de gestelde doelen (minimaal 55% reductie in 2030).*
- *Voer de maatregelen door die er veelal al liggen voor de landbouw, mobiliteit en gebouwde omgeving.*

Nieuwe rechtszaken

Zonder nieuwe maatregelen ligt de weg open voor nieuwe rechtszaken zoals die van Urgenda. Inwoners van Bonaire hebben samen met Greenpeace al een dergelijke zaak gestart. In dit Caribisch deel van het Koninkrijk, waar uw verantwoordelijkheid ook geldt, voelen de inwoners nu al de gevolgen van de klimaatnoodtoestand. Dat geldt ook voor inwoners en ondernemers van overstroomde gebieden in Limburg in 2021. Nederland heeft daarnaast als rijk land een grote verantwoordelijkheid. We dragen al heel lang bij aan de schadelijke uitstoot en hebben wetenschappelijk en rechtvaardig eigenlijk al geen koolstofbudget meer over⁴.

¹ <https://www.pbl.nl/actueel/nieuws/klimaatdoel-2030-raakt-uit-zicht-extra-beleid-met-snel-effect-nodig>

² <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2024>

³ <https://klimaatcoalitie.org/brandbrief-bezorgde-ambtenaren>

⁴ <https://newclimate.org/resources/publications/what-is-a-fair-emissions-budget-for-the-netherlands>

Financiële risico's van uitstel

Meerdere onderzoeken⁵ bevestigen bovendien dat verder uitstel een stuk duurder is en leidt tot sterk stijgende kosten op het gebied van onder meer klimaatadaptatie, mislukte oogsten, schade aan funderingen van woningen, infrastructuur en dijken en door klimaatrampen. De financiële gevolgen van vertragen en uitstellen zijn op de langere termijn onhoudbaar.

Herhaalde oproep tot actie

Er zijn snel meer effectieve maatregelen nodig. Het is de verantwoordelijkheid van de politiek om de komende maanden keuzes te maken over welke maatregelen dit moeten zijn. Door het vele vertragen en uitstellen, zijn er geen makkelijke en pijnvrije keuzes meer over om op tijd aan de wettelijke doelen te voldoen. Over de hele linie en in alle sectoren zijn grote maatregelen nodig. Het is essentieel om burgers eerlijk en volledig te informeren over de klimaatcrisis en hen goed te betrekken bij de besluitvorming over de benodigde maatregelen via bijvoorbeeld burgerberaden. In de bijlage bij deze brief staan voorbeelden van maatregelen die nodig zijn om de wettelijke doelen voor 2030 nog wel te halen.

De huidige gekozen route om het oude fossiele systeem in stand te houden en parallel daaraan een duurzaam energiesysteem op te bouwen is niet houdbaar. Het zorgt voor dubbele kosten, dubbele arbeidsbehoeften en een dubbele energievraag. Daardoor loopt het nu aan alle kanten vast. Er zijn onvoldoende financiële middelen, er zijn onvoldoende arbeidskrachten en er is onvoldoende ruimte op het energienet voor beide systemen. En ondertussen blijft de schadelijke uitstoot doorgaan en raken de klimaatdoelen verder uit het zicht. Er is een koersverandering nodig met versnelde afbouw van het oude, energie-intensieve fossiele systeem⁶, een veel sterkere inzet op energiebesparing en herstel van de natuur als basis. We roepen u met deze brief op om de komende maanden echt de noodzakelijke en rechtvaardige besluiten te nemen.

Met vriendelijke groet,

Bezorgde (oud-)ambtenaren van tal van instanties in de publieke sector in Nederland

⁵ <https://www.nature.com/articles/s41586-024-07219-0>

⁶ Goed om te weten dat de fossiele basisindustrie maar liefst 36% van de totale energie in Nederland gebruikt, voor slechts 1,3% (128.000 werknemers) bijdraagt aan onze werkgelegenheid en naar schatting 38,7 megaton CO2 per jaar uitstoot, zie: <https://esb.nu/maak-ruimte-voor-de-toekomst-en-bouw-energie-intensieve-basisindustrie-af/>

Bijlage: voorstellen van de urgent benodigde maatregelen

Grote rol voor de natuur

Het IPCC beschrijft dat de rol van de natuur groot kan zijn in het behalen van de doelen op het gebied van de klimaat- en ecologische crisis. De natuur kan namelijk enorme hoeveelheden schadelijke uitstoot opslaan, bijvoorbeeld via planten, bossen en schoon water⁷. Zij pleit er daarom voor om hier vol op in te zetten. De afwezigheid van het kabinet op de biodiversiteitstop in Colombia is vanuit dit oogpunt onbegrijpelijk en onverantwoordelijk te noemen. **In lijn met het IPCC wordt in deze brief daarom voorgesteld om de implementatie van de Natuurherstelwet dringend te versnellen en veel meer urgentie te geven aan het halen van de deadline van 2027 voor de KRW** (na twee keer eerder uitstel voor Nederland). Het is slim hierbij samen te werken met boeren en natuurorganisaties, die al veel plannen hebben. Bovendien hebben ook Nederlandse boswachters de politiek al meerdere malen opgeroepen om te doen wat nodig is om de natuur te herstellen⁸.

Energiebesparing

Zet in alle sectoren veel sterker in op energie- en grondstoffenbesparing. De eerste uitkomsten van de wettelijke energiebesparingsplicht, laten zien dat dit mogelijk is. Alleen veel bedrijven doen nog niet mee⁹. Daarom is handhaving en een versterkte inzet hierop nodig. De industrie is bovendien jarenlang ontzien¹⁰. In de energiecrisis bleken veel bedrijven weldegelijk instaat om fors energie te besparen. Dit kwam doordat in veel gevallen letterlijk het voortbestaan van hun bedrijf daarvan afhing. Onderzoeken zoals die van Natuur en Milieu laten zien dat die mogelijkheden er ook zijn voor het grondstoffengebruik¹¹. De mindset van de energiecrisis is weer nodig en dan voor alle sectoren. Het gaat immers over het voortbestaan van ons in algemene zin.

Snelle afbouw energie-intensieve en sterk vervuilende fossiele basisindustrie (inclusief financiering)

De industrie heeft een grote achterstand. Het PBL en de Nederlandse Emissieautoriteit geven aan dat dit komt doordat met name de grote vervuilers uit de fossiele industrie nog veel te weinig stappen gezet hebben, in tegenstelling tot bijvoorbeeld veel individuele burgers en het mkb¹². Het ESB¹³ stelt voor om **zo snel mogelijk een belangrijk deel van de energie-intensieve fossiele basisindustrie af te bouwen, inclusief de bijbehorende financiering hiervan via onder meer fossiele subsidies**. Een deel van de energie-intensieve basisindustrie wil zelfs helemaal niet meewerken aan afspraken over verduurzaming, zoals BP en eerder ook Yara. Een groot deel van hun productie is bovendien voor de export. Inwoners van Nederland hebben daar relatief weinig aan en we zitten wel met de schadelijke uitstoot en belasting van het energienet.

Alternatief: Het ESB stelt voor om in plaats van de energie-intensieve fossiele basisindustrie veel sterker in te zetten op de hoogwaardige maakindustrie. Qua beschikbare hoeveelheden duurzame energie past inzetten op de hoogwaardige maakindustrie volgens het ESB veel beter bij Nederland. Dit geldt daarnaast net zo goed voor de categorie bedrijven die zich richten op de ontwikkeling en

⁷ <https://wwf.be/nl/actualiteit/syntheserapport-van-het-ipcc-natuur-als-onmisbaar-deel-van-de-oplossing-voor-de>

⁸ <https://www.natuurmonumenten.nl/nieuws/boswachters-roepen-informateur-op-luister-naar-stem-natuur-bij-kabinetsformatie>

⁹ <https://www.nu.nl/klimaat/6316601/grote-bedrijven-moeten-verplicht-energie-besparen-maar-meeste-doen-niet-mee.html>

¹⁰ <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/hoe-de-nederlandse-industrie-jarenlang-onder-energiebesparing-wist-uit-te-komen~bc047aeb/>

¹¹ <https://natuurenmilieu.nl/themas/circulaire-economie/grondstoffen/minder-grondstoffen-gebruiken-circulair/>

¹² <https://nos.nl/artikel/2541431-industrie-loopt-achter-met-halen-van-klimaatdoelen>

¹³ <https://esb.nu/maak-ruimte-voor-de-toekomst-en-bouw-energie-intensieve-basisindustrie-af/>

productie van recyclebare zonnepanelen, recyclebare batterijen en andere oplossingen voor grootschalige opslagcapaciteit van duurzame energie zonder grondstoffenverlies.

Verder stelt ESB voor om voor bijvoorbeeld het maken van staal binnen Europa in te zetten op afspraken met landen met een grote potentie voor de productie van voldoende en dus goedkope duurzame energie hiervoor, zoals Spanje en Portugal (zonne-energie) en Scandinavische landen en IJsland (waterkracht en geothermie en eventueel wind).

Gevolgen afbouw: We beseffen ons dat dit voor deze industrie een maatregel is met grote gevolgen. De gevolgen van dit nu niet doen, zijn echter groter. We willen voorkomen dat eventueel nu al ingegrepen moet worden in de energielevering aan huishoudens. Het is van groot belang om een goed sociaal plan te maken voor de werknemers uit de fossiele basisindustrie, die naar andere banen begeleid moeten worden. Deze werknemers moeten ook nadrukkelijk zeggenschap krijgen over dit sociale plan en hun toekomstige werkplek. Er zijn voor hen veel mogelijkheden, mede door de enorme tekorten op de arbeidsmarkt in bijvoorbeeld de duurzame energiesector.

Reductieplicht: Op 12 november 2024 was de uitspraak in het hoger beroep van de klimaatzaak van Milieudefensie tegen Shell. Tijdens de behandeling van dit hoger beroep kwam naar voren dat er in elk geval bij Shell blijkbaar behoefte is aan verduidelijking door overheden over wat de naleving van het Parijs akkoord betekent voor fossiele bedrijven. De rechter heeft bevestigd dat ook private partijen een zorgplicht hebben waar het gaat om de bescherming van mensenrechten en dat het verergeren van gevaarlijke klimaatverandering een schending hiervan is. Om te voorkomen dat fossiele bedrijven als Shell mensenrechten (blijven) schenden, wordt daarom in deze brief voorgesteld dat de politiek binnen de Nederlandse en (na overleg binnen de EU) ook de Europese Klimaatwet die verduidelijking geeft. Dit kan goed **door in beide Klimaatwetten een individuele reductieplicht voor scope 1, 2 en 3 op te nemen voor in elk geval alle fossiele bedrijven in lijn met de daarin gestelde doelen van minimaal 55% reductie in 2030**. Het is daarbij verstandig dit als eerste in te laten gaan voor de grootste vervuilers, omdat zij het meest aan deze reductie kunnen bijdragen. Tot slot kan ook het tekenen van een internationaal verdrag voor afscheid van fossiel duidelijkheid geven. Het Burgerinitiatief Afscheid van Fossiel¹⁴ roept de politiek hiertoe op.

Definitieve sluiting kolencentrales

Qua elektriciteit is er een andere maatregel die grote kansen biedt. Het gaat om **het per direct definitief sluiten van de resterende kolencentrales in Nederland inclusief het uit de markt nemen van hun CO₂-rechten om te voorkomen dat verplaatsing naar het buitenland plaatsvindt**. Dit besluit is door het vorige kabinet eerder al genomen, alleen vervolgens weer teruggedraaid. Dat dit nu goed kan, komt ook door de hoeveelheid duurzame energie die inmiddels in Nederland geproduceerd wordt en de komende jaren gaat worden. Kijk bijvoorbeeld naar de RWE kolencentrale in de Eemshaven. Deze levert jaarlijks 1,6 gigawatt aan energie. Uit de cijfers van Energieopwek.nl¹⁵ van het tweede kwartaal van 2024 blijkt dat er alleen in dat kwartaal al 1,7 gigawatt aan duurzame energie is weggegooid in Nederland, simpelweg omdat we die energie niet kwijt konden op het net. De afbraak van de kolencentrales biedt dus de mogelijkheid om daar gebouwen te plaatsen voor de opslag van deze duurzame energie, gebruikmakend van de al bestaande energieaansluitingen van de kolencentrales. Door de definitieve sluiting wordt bovendien voorkomen dat de centrales op biomassa overgaan, wat volgens onder meer EDSP juist meer schadelijke uitstoot veroorzaakt¹⁶.

¹⁴ <https://afscheidvanfossiel.nl/>

¹⁵ <https://www.energieopwek.nl/> en <https://www.change.inc/energie/nederland-had-in-juni-zes-dagen-kunnen-draaien-op-weggegooid-groene-stroom-41096>

¹⁶ Zie bijvoorbeeld: <https://www.klimaatcoalitie.org/docs/2024-07-21-edsp-eco-dossier-biomassalobby-en-bomenkap-belangenverstrengeling-politiek-en-directeuren-staatsbosbeheer.pdf>

Andere sectoren

Er zijn ook **extra maatregelen nodig in de andere sectoren uit het Klimaatakkoord: de landbouw, mobiliteit en gebouwde omgeving**. De belangrijkste maatregelen zijn niet nieuw en bij u als politiek bekend. Het gaat bijvoorbeeld om de eerder door de provincies en andere partners in het NPLG beschreven voorstellen voor de landbouw en veeteelt. Provincies en bijvoorbeeld ook een maatschappelijke alliantie van partijen ondersteund door het Nationaal Klimaatplatform hebben naast de landbouw ook voor mobiliteit en de gebouwde omgeving voorstellen gedaan¹⁷. Dit geldt ook voor de Klimaatcoalitie¹⁸. Het gaat voor de mobiliteit onder meer om het op verschillende manieren extra stimuleren van elektrisch rijden, versneld doorvoeren van meer zero emissie zones, invoeren van betalen naar gebruik (rekeningrijden) en het bovenal inzetten op de modal shift vanuit het STOMP-principe. Voor de gebouwde omgeving gaat het bijvoorbeeld om het stimuleren van (hybride) warmtepompen, zonnepanelen, geothermie en aardwarmte in combinatie met veel beter isoleren.

Financiële middelen

De vervuiler betaalt: De financiële middelen voor de benodigde maatregelen kunnen, naast van banken en pensioenfondsen, voor een belangrijk deel komen door over de hele linie het principe van 'de vervuiler betaalt' (inclusief een CO2-heffing) goed door te voeren. Uit cijfers van het CBS blijkt dat het nu nog zo is dat huishoudens gemiddeld 2,5 keer zoveel betalen voor hun uitstoot dan de grote vervuilers¹⁹. Terwijl de grootste vervuilers miljardenwinsten maken. Dit is niet rechtvaardig. Daarbij levert het versneld afbouwen van fossiele subsidies zeker de komende jaren nog miljarden op en vanaf 2027 zijn er ook forse inkomsten vanuit ETS 2.

Gereserveerde middelen kerncentrales: Verder is het een goede optie om de gereserveerde middelen voor nieuwe kerncentrales in te zetten voor het halen van de doelen voor 2030. Kerncentrales gaan hier nooit aan bijdragen, omdat deze er op zijn vroegst in 2040 zouden zijn.

Uitvoeringscapaciteit: Het ROB-advies²⁰ laat zien dat een deel van de financiële middelen vervolgens ook besteed moet worden aan voldoende uitvoeringscapaciteit bij alle overheden en aan onderwijs en innovatie voor nieuwe oplossingen en voldoende gekwalificeerd personeel. Anders zouden alle besloten maatregelen alsnog vastlopen in de uitvoering.

¹⁷ <https://www.nationaalklimaatplatform.nl/nieuws12/2692803.aspx?t=Concrete-voorstellen-maatschappelijke-alliantie-aan-formerende-partijen>

¹⁸ <https://klimaatcoalitie.org/docs/klimaatcoalitie-klimaatplan.pdf>

¹⁹ <https://www.nu.nl/klimaat/6331103/huishoudens-betalen-meer-belasting-voor-co2-uitstoot-dan-bedrijven.html?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

²⁰ <https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2024/03/28/koersen-op-klimaatneutraal> en <https://vng.nl/nieuws/rob-uitvoering-energiebeleid-vraagt-robuste-financiering>